

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Навчально-науковий інститут педагогіки і психології

кафедра соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності

Навчально-наукового
інституту педагогіки і психології

Світлана КОНДРАТЮК

28 серпня 2024 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ **СОЦІАЛЬНА ГЕРОНТОЛОГІЯ**

галузь знань 23 Соціальна робота
(шифр і назва галузі знань)

спеціальність 232 Соціальне забезпечення
(шифр і назва спеціальності)

освітня програма Соціальне забезпечення
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
(назва)

мова навчання українська

Погоджено науково-методичною
комісією ННПП

28 серпня 2024 р.

Голова _____

Юлія БОНДАРЕНКО, доктор
педагогічних наук, професор

СУМИ 2024

Розробники:

ПОЛЯНИЧКО Анжела Олександрівна, кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності;

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності

Протокол № 1 від 28 серпня 2024 року.

Завідувач кафедри
канд. пед. наук, доцент

Анжела ПОЛЯНИЧКО

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		ДФН	ЗФН
Кількість кредитів – 4	Галузь знань <u>23 Соціальна робота</u> (шифр і назва)	Обов'язкова	
	Спеціальність (<i>професійне спрямування</i>): <u>232 Соціальне забезпечення</u>	Рік підготовки:	
1			
Загальна кількість годин – 120	Освітній ступінь: <i>бакалавр</i>	Семестр	
		I-й	
		Лекції	
		26 год.	
		Практичні, семінарські	
		28 год.	
		Лабораторні	
		-	
		Консультації	
		2- год.	2- год.
Самостійна робота			
64 год.			
Вид контролю: залік			

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Вивчення педагогічної геронтології та основ медико-соціального патронажу, формування знань щодо психологічних та фізіологічних особливостей людей похилого віку, розвиток умінь реалізації технологій соціальної роботи з людьми похилого віку.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Майбутні соціальні працівники зможуть розвинути професійні надбання, напрацьовані в результаті виконання робочої програми навчальної дисципліни «Соціальна геронтологія» завдяки вивченню наступного блоку дисциплін професійно-орієнтованої підготовки: «Соціальна робота в територіальній громаді», «Основи наукових досліджень у соціальній сфері», «Вступ до спеціальності та деонтологія».

3. Результати навчання за дисципліною

Знання	ПРЗ 3	Володіє базовими знаннями з соціальної педагогіки та психології соціальної роботи.
	ПРЗ 4	Знає основи економічної допомоги об'єктам соціальної роботи.
	ПРЗ 5	Знає психолого-педагогічні основи соціальної роботи.
	ПРЗ 6	Володіє базовими знаннями з технологічного забезпечення практичної соціальної роботи.
	ПРЗ 7	Знає форми, методи і засоби здійснення соціально-правового захисту різних вікових і соціальних груп населення.
Уміння	ПРУ 1.	Аналізує причинно-наслідкові зв'язки розвитку суспільства та прояви соціальних проблем у різних категорій населення.
	ПРУ 4.	Налагоджує та підтримує зв'язки з соціальними службами, установами та організаціями з метою відновлення та зміцнення соціальної активності вразливих категорій населення.
	ПРУ 6.	Уміє виявляти потреби різних верств населення та застосовувати інноваційні підходи до їх розв'язання.
	ПРУ 7	Дотримується професійної етики.
	ПРУ 8	Самостійно здійснює пошук інформації з різних джерел для розв'язання фахових задач.
	ПРУ 10	Ефективно працює як індивідуально, так і у складі міждисциплінарної команди фахівців.

Комунікація	ПРК 1	Володіє основами професійної мовленнєвої культури у процесі взаємодії з різними віковими і соціальними категоріями населення.
	ПРК 2.	Пояснює фахівцям і не фахівцям соціальної роботи стратегію соціального розвитку людства і шляхи вирішення глобальних соціальних проблем.
	ПРК 3.	Здатний до ефективної комунікації в процесі навчання теорії і практики соціальної роботи

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Шкала ЄКТС	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
А	студент/-ка демонструє повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; знання основної та додаткової літератури; виявляє креативність у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
Б	студент/-ка демонструє достатні знання матеріалу в заданому обсязі, з певною систематичністю виконує практичні завдання, передбачені навчальною програмою; виявляє переважно конструктивний і репродуктивний характер використання набутих знань та умінь.
С	студент/-ка виявляє повні, систематичні знання із дисципліни, успішно виконує практичні завдання, засвоїв/-ла основну та додаткову літературу, виявляє здатність до самостійного поповнення та оновлення знань. Але у відповіді студента/-ки наявні незначні помилки.
Д	студент/-ка виявляє знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент/-ка спроможний/-на усунути їх із допомогою викладача/-ки.
Е	виставляється студентіві/-ці, відповідь якого/-ї під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення.
Ф	студент/-ка не спроможний/-на до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни. студент/-ка не опанував/-ла матеріал навчальної дисципліни

FX	студент/-ка не опанував/-ла матеріал навчальної дисципліни на достатньому рівні, але рівень залишкових знань та умінь дозволяє повторне складання підсумкового контролю за результатами самостійної підготовки.
-----------	---

Розподіл балів, які отримують студенти

Поточний контроль													Самостійна робота	Сума балів
Змістовний розділ 1				Змістовний розділ 2										
Т2	Т3	Т5	ПК1	Т11	Т12	Т13	Т14	Т15	Т16	Т17	Т18	ПК2		
5	5	5	10	5	5	5	5	5	5	5	5	10		
25				50									25	100
75														

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ: НАЦІОНАЛЬНА ТА ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82 – 89	B	добре	
74 – 81	C	задовільно	
64 – 73	D	задовільно	
60 – 63	E	задовільно	
35 – 59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

У процесі оцінювання навчальних досягнень студентів застосовуються такі **методи контролю**:

- методи усного контролю: індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда; екзамен.

- методи письмового контролю: тестові завдання, розв'язання задач і вирішення проблемних ситуацій репродуктивного, конструктивного і творчого рівнів;

- методи практичного контролю: виконання самостійних завдань;

- методи самоконтролю: самоаналіз, самооцінка.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

РОЗДІЛ I. «ГЕРОНТОЛОГІЯ В СИСТЕМІ НАУКОВОГО ЗНАННЯ. ПСИХОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ»

Тема 1. Предмет та завдання геронтології.

Історія розвитку геронтології як науки. Зміст і завдання загальної геронтології. Поняття «соціальна геронтологія». Функції геронтології. Основні категорії геронтології. Старість і старіння: філософський аспект.

Тема 2. Старіння населення: причини, наслідки, прогнози

Старіння населення як найбільш характерне явище сучасного суспільства. Населення «четвертого віку», населення «третього віку». Прогресивний, стаціонарний і регресивний типи вікової структури населення. Світова вікова структура населення. Піраміди вікової структури населення. Моделі демографічних процесів. Характеристики демографічної старості: рухлива, стабільна, синильна депонуляція. Фази демографічної старості. Фактори старіння населення. Поняття «середня тривалість майбутнього життя». Соціальні теорії старіння.

Демографічна ситуація в Україні. Прогнозовані показники старіння населення в Україні.

Соціально-демографічні проблеми старіння населення. Демографічні й мікросоціальні наслідки старіння населення. Наслідки старіння населення.

Тема 3. Медико-соціальні особливості людей похилого віку

Поняття «старість» і «старіння». Види старості: хронологічна, фізіологічна, психологічна і соціальна. Характеристики старіння: гетерохронність, гетеротопність, гетерокінетичність, гетерокатефтенність. Види старіння: ретардоване, патологічне, прискорене. Теорії старіння: програмоване та не програмоване. Роль і місце старості в онтогенезі людини. Фази людського життя.

Здоров'я у старості. Характеристики здоров'я. Класифікації старих людей. Показники оцінки стану здоров'я. Функціональні зміни органів і систем у процесі старіння, їх урахування в практиці соціального обслуговування людей похилого віку. Принципи надання допомоги людям похилого віку. Поняття «спосіб життя» та його компоненти: рівень, якість і стиль життя.

Психологічні особливості людей похилого віку

Геронтопсихологія. Сфери психологічних змін людей похилого віку: інтелектуальна, емоційна, моральна. Психологічний портрет людей похилого віку та ситуаційно-вікова депресія. Позитивні характеристики старіння: досвідченість, розважливність, ціннісні орієнтації. Адаптаційні механізми старіння.

Типи ставлення людей похилого віку до старості: негативне, екстравертоване, інтравертоване. Типи пристосування до старості: конструктивний, залежний, захисний, агресивно-звинувачувальний, самозвинувачувальний. Типи старості.

Пізнавальна сфера у період старіння. Теорія плинного й кристалізованого інтелекту. Способи компенсації вікових психічних змін у старості.

Тема 5. Характеристика соціальних змін у похилому віці

Роль і місце старої людини в суспільстві: ретроспективний аналіз. Геронтократія. Ейджизм щодо людей похилого віку. Стереотипи старіння. Геронтофілія. Геронтофобія.

Соціальні фактори старіння. Культурно-соціальні чинники: володіння власністю й прибуток, стратегічні знання, працездатність, традиції та релігія, рольова невизначеність, втрата ролей, втрата майбутнього, взаємна залежність людей похилого віку й близького оточення.

Компоненти процесу старіння. Теорії соціальних змін у похилому віці: роз'єднання, соціального звільнення, активності, розвитку й безперервності життєвого шляху, маргінальності, вікової стратифікації.

Тема 11. Соціальна робота з людьми похилого віку: поняття й зміст

Поняття «соціальна робота з людьми похилого віку». Мета та завдання соціальної роботи з людьми похилого віку. Групи принципів роботи з людьми похилого віку: «незалежність», «участь», «догляд», «реалізація внутрішнього потенціалу», «гідність».

Зміст соціальної роботи з людьми похилого віку. Форми організації соціальної роботи з людьми похилого віку: індивідуальні, групові, організація соціально значущої діяльності.

Напрями соціальної роботи з людьми похилого віку: соціальна допомога, соціальне обслуговування, соціальна реабілітація, соціальна профілактика.

Види технологій соціальної роботи з людьми похилого віку: 1) загальні (діагностика, терапія, консультування, адаптація, підтримка); 2) спеціальні (соціальне піклування, соціальний патронаж, соціальне обслуговування, соціальне представництво).

Технологія професійного спілкування з людьми похилого віку.

Тема 12. Організація соціокультурної діяльності з людьми похилого віку

Соціальна активність людей похилого віку: поняття та види. Характеристика соціальної активності людей похилого віку. Види соціальної активності людей похилого віку: трудова, суспільна, сімейно-побутова, соціокультурна.

Поняття «соціокультурна діяльність». Складові компоненти соціокультурної діяльності: культурно-дозвільна, культурно-просвітницька.

Функції соціально-культурної роботи з людьми похилого віку: соціально-терапевтична, соціально-педагогічна, комунікативна, консультативна.

Анімація в практиці соціально-культурної діяльності з людьми похилого віку.

Дозвілля як сфера соціокультурної діяльності людей похилого віку. Проблеми організації дозвілля з людьми похилого віку. Педагогічний супровід культурно-дозвільної діяльності людей похилого віку.

Тема 13. Соціальний захист людей похилого віку в Україні

Поняття «соціальний захист», «соціальний захист осіб похилого віку». Напрямки діяльності органів соціального захисту населення похилого віку: соціальна допомога, організація пенсійного забезпечення, соціальне обслуговування. Принципи соціального захисту людей похилого віку.

Нормативно-правова база соціального захисту.

Особливості пенсійного забезпечення людей похилого віку. Закон України «Про обов'язкове державне пенсійне страхування», Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення».

Тема 14. Соціальне обслуговування людей похилого віку

Поняття «соціальне обслуговування». Закон України «Про соціальні послуги». Принципи соціального обслуговування: адресність, орієнтація на індивідуальні потреби, пріоритет заходів щодо соціальної адаптації людей похилого віку, добровільність, конфіденційність.

Форми реалізації соціального обслуговування. Види соціальних послуг: соціально-побутові, психологічні, соціально-педагогічні, соціально-медичні, юридичні, послуги з працевлаштування, інформаційні.

Державний, муніципальний та недержавний сектори соціального обслуговування. Форми соціального обслуговування: стаціонарні, напівстаціонарні, нестаціонарні. Заклади, що реалізують визначені форми соціального обслуговування.

Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		Лекції	Практ.	Лабор. Конс.	Самост.р		Лекції	Практ.	Лабор. Конс.	Самост.р
РОЗДІЛ І «Геронтологія в системі наукового знання. Психологічні та соціальні характеристики людей похилого віку»										
Тема 1. «Предмет та завдання геронтології»	2	2								
Тема 2. «Старіння населення: причини, наслідки, прогнози»	4	2	2							
Тема 3. «Медико-соціальні особливості людей похилого віку»	4	2	2							
Тема 4. «Психологічні особливості людей похилого віку»	2									
Тема 5. «Характеристика соціальних змін у похилому віці»	6	4	2							
Тема 6. «Статеві та індивідуальні особливості	6					6				

протікання старості»												
Тема 7. «Люди похилого віку в сім'ї та суспільстві»	6					6						
Тема 8. «Самотність як результат соціальної дезадаптації»	6					6						
Тема 9. «Основи герогієни»	6					6						
Тема 10. «Особливості харчування людей похилого віку»	6					6						
Тема 11. «Соціальна робота з людьми похилого віку: поняття й зміст»	6	4	2									
Тема 12. «Організація соціокультурної діяльності з ЛПВ»	8	4	4									
Тема 13. «Соціальний захист ЛПВ в Україні»	6	4	2									
Тема 14. «Соціальне обслуговування людей похилого віку»	6	4	2									
Тема 15.	10		4			6						

«Соціальна адаптація ЛПВ»												
Тема 16. «Тренінг як технологія соціальної роботи з ЛПВ»	2		2									
Тема 17. «Креативні технології роботи з ЛПВ»	10		2			8						
Тема 18. «Досвід організації соціальної роботи з ЛПВ закордоном»	2		2									
Тема 19. «Організація процесу навчання ЛПВ закордоном»	8					8						
Тема 20. «Морально-етичні норми соціальної роботи з ЛПВ»	6					6						
Тема 21. «Про філактика старіння»	6					6						
ІНДЗ												
Усього годин	120	26	28			64						

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма	Заочна форма
1	Старіння населення: причини, наслідки, прогнози	2	
2	Медико-соціальні особливості людей похилого віку	2	
3	Характеристика соціальних змін у похилому віці	2	
4	Соціальна робота з людьми похилого віку: поняття й зміст	2	
5	Організація соціокультурної діяльності з ЛПВ	4	
6	Соціальний захист ЛПВ в Україні	2	
7	Соціальне обслуговування людей похилого віку	2	
8	Соціальна адаптація ЛПВ	4	
9	Тренінг як технологія соціальної роботи з ЛПВ	2	
10	Креативні технології соціальної роботи з ЛПВ	2	
11	Досвід організації соціальної роботи з ЛПВ закордоном	2	

8. Рекомендовані джерела інформації

Основна навчальна література:

1. Агапова О. Старіти? Немає часу! Методичний посібник для освітньої роботи з людьми літнього віку. Київ, 2014. 120 с.
2. Актуальні питання геронтопсихіатрії : навч. посібник / І. Я. Пінчук, В. В. Чайковська, Л. А. Стаднюк [та ін.]. Тернопіль : Терно-граф, 2010. 432 с.
3. Вайнола Р. Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика: навчальний посібник / за ред. проф. С. О. Сисоєвої. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 134 с.
4. Герасимович Є. М., Доній Н. Є., Тополь О. В. Соціальна робота зі спеціальними групами клієнтів : навчальний посібник. Чернігів : ЧНТУ, 2015. 153 с.
5. Геронтопсихологія : [навчальний посібник] / Р. Т. Сімко; Міністерство освіти і науки України, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський : Оіном, 2011. 167 с.
6. Мацкевіч Ю. Р. Соціальна робота з людьми похилого віку : [навчальний посібник] / Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний університет» Міністерства освіти і науки України. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2014. 339 с.
7. Соціальна геронтологія : навч. посібн. / укладач Н. М. Коляда. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. 84 с.
8. Ушакова І. М. Геронтопсихологія : підручник / Міністерство освіти і науки України, Національний університет цивільного захисту України. Харків : ХНАДУ, 2014. 234 с.

1.

Допоміжна

1. Закон України “Про основи соціальної захищеності інвалідів України” // Відомості Верховної Ради.- 1991.- №21.
2. Закон України “Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні”// Відомості Верховної Ради.- 1994.- №4.
3. Закон України “Про пенсійне забезпечення”// Відомості Верховної Ради.- 1992.- №3.
4. Закон України “Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту”// Відомості Верховної Ради.- 1993.- №43.
- 5.

Інформаційні ресурси

1. Законодавство України / Верховна Рада України. – Офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>

2. Запорізький національний університет. Електронний банк навчально-методичних матеріалів. – [http://sites.znu.edu.ua/bank/index.php?&category\[110\]=110](http://sites.znu.edu.ua/bank/index.php?&category[110]=110)
3. Наукова бібліотека ЗНУ. – <http://library.znu.edu.ua/>
4. Дані Всеукраїнського перепису населення / Державний комітет статистики України. – Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: www.ukrcensus.gov.ua
5. Статистична інформація. Населення України: Демографічний щорічник / Державний комітет статистики України. – Офіційний веб-сайт. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua/
6. Венский международный план по проблемам старения [Электронный ресурс]. Утвержден Всемирной ассамблеей по проблемам старения, Вена, 26 июля – 6 августа 1982 (A/CONF. 113/31, глава VI). – Режим доступа: <http://www.un.org/russian/topics/socdev/elderly/oldactio.htm>
7. Мадридский международный план действий по проблемам старения [Электронный ресурс]. Принят второй Всемирной ассамблеей по проблемам старения, Мадрид, 8–12 апреля 2002 года. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/ageing_program.shtml

9. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

РОЗДІЛ 1.
ГЕРОНТОЛОГІЯ В СИСТЕМІ НАУКОВОГО ЗНАННЯ.
ПСИХОЛОГІЧНІ ТА СОЦІАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ
ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Семінарське заняття №1

Тема 2. Старіння населення: причини, наслідки, прогнози
(2 години)

Мета: розширити уявлення студентів про людей похилого віку як особливу категорію клієнтів соціального робітника; узагальнити знання студентів про причини та наслідки старіння населення в Україні та світі; проаналізувати потреби та перспективи соціальної роботи з людьми похилого віку.

Література

1. Демографічна криза в Україні: її причини і наслідки [Власенко Н. С., Герасименко Г. В., Лібанова Е. М. ; за ред. С. І. Пирожкова]. – Київ : ІВЦ Держкомстат України, 2003. – 231 с.
2. Людський розвиток в Україні: соціальні та демографічні чинники модернізації національної економіки (колективна монографія) / [Макарова С. В., Курило І. О. та ін.]. – К. : Інститут демографії та соціальних досліджень НАПН України, 2012. – 320 с.
3. Мацкевіч Ю. Р. Соціальна робота з людьми похилого віку : навчальний посібник / Ю. Р. Мацкевіч. – Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2014. – 340 с.

Хід практичної роботи

Теоретичні питання

1. Старіння населення як соціально-демографічний процес.
 - характеристика демографічної ситуації кінця ХХ – початку ХХІ століття.
 - вікова структура населення.
 - види вікових пірамід та їх характеристика.
2. Біологічні, соціальні та психологічні теорії старіння населення.
3. Характеристика демографічної ситуації в Україні ХХ – початку ХХІ століття.
4. Наслідки процесу старіння населення.

Практичні завдання

1. Проаналізувати фактори старіння населення та запропонувати власний погляд на причини старіння населення.

2. Охарактеризувати економічне, соціальне та психологічне становище людей похилого віку в Україні (на основі обробки результатів анкетування людей похилого віку та аналізу джерельної бази).
3. Визначити роль державних та громадських організації в організації діяльності щодо допомоги та захисту людей похилого віку.

Семінарське заняття №2

Тема 3. МЕДИКО-СОЦІАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

(2 години)

Мета: узагальнити знання студентів про старість, роль і місце старості в онтогенезі людини; розкрити особливості функціональних змін організму у процесі старіння та його вплив на процес соціалізації ЛПВ.

Література

1. Актуальні питання геронтопсихіатрії : навч. посібник / І. Я. Пінчук, В. В. Чайковська, Л. А. Стаднюк [та ін.]. Тернопіль : Терно-граф, 2010. 432 с.
2. Вайнола Р. Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика: навчальний посібник / за ред. проф. С. О. Сисоєвої. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 134 с.
3. Герасимович Є. М., Доній Н. Є., Тополь О. В. Соціальна робота зі спеціальними групами клієнтів : навчальний посібник. Чернігів : ЧНТУ, 2015. 153 с.
4. Геронтопсихологія : [навчальний посібник] / Р. Т. Сімко; Міністерство освіти і науки України, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2011. 167 с.
5. Мацкевіч Ю. Р. Соціальна робота з людьми похилого віку : [навчальний посібник] / Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний університет» Міністерства освіти і науки України. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2014. 339 с.
6. Соціальна геронтологія : навч. посібн. / укладач Н. М. Коляда. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. 84 с.
7. Ушакова І. М. Геронтопсихологія : підручник / Міністерство освіти і науки України, Національний університет цивільного захисту України. Харків : ХНАДУ, 2014. 234 с.

Хід практичної роботи

Теоретичні питання

1. Зміст понять «старість» і «старіння»
2. Види старості і старіння. Загальні закономірності старіння
3. Роль і місце старості в онтогенезі людини
4. Поняття здоров'я у старості
5. Функціональні зміни органів і систем у процесі старіння, їх урахування в практиці соціального обслуговування.

Практичні завдання

1. Визначити провідні критерії здоров'я у старості.
2. Користуючись ЗМІ, проаналізувати рівень зацікавленості Сумської територіальної громади проблемами ЛПВ.
3. Розробити практичні рекомендації соціального працівника щодо збереження соціального здоров'я ЛПВ.

Семінарське заняття №3

Тема 5. ХАРАКТЕРИСТИКА СОЦІАЛЬНИХ ЗМІН У ПОХИЛОМУ ВІЦІ (2 години)

Мета: здійснити аналіз історичного аспекту процесу соціалізації ЛПВ, охарактеризувати фактори старіння; визначити провідні соціальні фактори, що визначають особливості життєдіяльності ЛПВ

Література

1. Агапова О. Старіти? Немає часу! Методичний посібник для освітньої роботи з людьми літнього віку. Київ, 2014. 120 с.

1. Актуальні питання геронтопсихіатрії : навч. посібник / І. Я. Пінчук, В. В. Чайковська, Л. А. Стаднюк [та ін.]. Тернопіль : Терно-граф, 2010. 432 с.

2. Вайнола Р. Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика: навчальний посібник / за ред. проф. С. О. Сисоевої. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 134 с.

3. Герасимович Є. М., Доній Н. Є., Тополь О. В. Соціальна робота зі спеціальними групами клієнтів : навчальний посібник. Чернігів : ЧНТУ, 2015. 153 с.

4. Геронтопсихологія : [навчальний посібник] / Р. Т. Сімко; Міністерство освіти і науки України, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський : Оіом, 2011. 167 с.

5. Мацкевіч Ю. Р. Соціальна робота з людьми похилого віку : [навчальний посібник] / Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний університет» Міністерства освіти і науки України. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2014. 339 с.

6. Соціальна геронтологія : навч. посібн. / укладач Н. М. Коляда. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. 84 с.

7. Ушакова І. М. Геронтопсихологія : підручник / Міністерство освіти і науки України, Національний університет цивільного захисту України. Харків : ХНАДУ, 2014. 234 с.

Хід практичної роботи Теоретичні питання

1. Теорії соціальних змін у старості.
2. Соціальні стереотипи та аттїтуди до старості й старіння.
3. Вихід на пенсію як соціально-психологічна проблема. Ставлення до виходу на пенсію. Проблема продовження трудової діяльності в пенсійному віці.

4. Самотність людей похилого віку як соціальна проблема. Економічні та соціальні аспекти самотності в старості. Причини поглиблення процесу самотності.
5. Шляхи вирішення проблеми самотності в похилому віці. Соціальна терапія самотності.

Практичні завдання

1. Зробити порівняльний аналіз різних соціальних теорій старіння, вказати на переваги й недоліки кожної з них.
2. Пояснити. Як ви розумієте ейджизм? До якої з теорій старіння можна віднести це поняття? Як проявляється ейджизм у сприйнятті старості в сучасному суспільстві?
3. Визначити чинники, що впливають на прийняття рішення вийти на пенсію.
4. Проаналізувати як співвідносяться проблеми самотності та життєва позиція людей похилого віку.
5. Охарактеризувати особливості сімейних та особистісних стосунків, що впливають на перебіг життя та самотність у похилому віці.
6. Дати визначення поняттям «самотність», «самотній спосіб життя», «ізоляція», «самотність в старості».
7. Охарактеризувати основні форми самотності людей похилого віку.

Семінарське заняття №4

Тема 11. СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ (2 години)

Мета: конкретизувати теоретичні засади соціальної роботи з людьми похилого віку; продовжувати розвивати уміння ефективної командної роботи засобами кооперативного навчання.

Література

1. Агапова О. Старіти? Немає часу! Методичний посібник для освітньої роботи з людьми літнього віку. Київ, 2014. 120 с.
2. Актуальні питання геронтопсихіатрії : навч. посібник / І. Я. Пінчук, В. В. Чайковська, Л. А. Стаднюк [та ін.]. Тернопіль : Терно-граф, 2010. 432 с.
3. Вайнола Р. Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика: навчальний посібник / за ред. проф. С. О. Сисоєвої. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 134 с.
4. Герасимович Є. М., Доній Н. Є., Тополь О. В. Соціальна робота зі спеціальними групами клієнтів : навчальний посібник. Чернігів : ЧНТУ, 2015. 153 с.
5. Геронтопсихологія : [навчальний посібник] / Р. Т. Сімко; Міністерство освіти і науки України, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2011. 167 с.
6. Мацкевіч Ю. Р. Соціальна робота з людьми похилого віку : [навчальний посібник] / Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний університет» Міністерства освіти і науки України. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2014. 339 с.
7. Мадридский международный план действий по проблемам старения [Электронный ресурс]. Принят второй Всемирной ассамблеей по проблемам старения, Мадрид, 8–12 апреля 2002 года.
– Режим доступа:
http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/ageing_program.shtml
8. Соціальна геронтологія : навч. посібн. / укладач Н. М. Коляда. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. 84 с.
9. Ушакова І. М. Геронтопсихологія : підручник / Міністерство освіти і науки України, Національний університет цивільного захисту України. Харків : ХНАДУ, 2014. 234 с.

Хід практичної роботи

Теоретичні питання

1. Соціальна робота з людьми похилого віку: мета і завдання.
2. Принципи соціальної роботи з людьми похилого віку.
3. Напрямки соціальної роботи з людьми похилого віку.
4. Технології соціальної роботи з людьми похилого віку.

Практичні завдання

1. Проаналізувати Мадридський міжнародний план дій із проблем старіння. Визначити як реалізуються основні положення цього документу в практиці соціальної роботи з людьми похилого віку в Україні.
2. Збагатити комплекс знань про зміст основних технологій соціальної роботи з людьми похилого віку, користуючись методом групової роботи «ажурна пилка».

Метод «ажурна пилка» використовується з метою створення ситуації, що дозволяє учасникам працювати разом, щоб вивчати великий обсяг інформації за короткий проміжок часу (*взяти до розгляду певні аспекти тематики заняття*). Він заохочує учасників допомагати один одному вчитися навчаючи. Порядок проведення:

- підбір необхідного для вивчення матеріалу;
- підготовка табличок з кольоровими позначками, щоб учасники змогли визначити завдання для їхньої групи (кожний учасник буде входити в дві групи «домашню» і «експертну»; в кожній групі всі учасники (3 – 5 чоловік) повинні мати різні кольорові позначки);
- об'єднання учасників за «домашніми» групами. Всі учасники повинні знати хто входить до їх домашньої групи, так як вони будуть збиратися пізніше;
- об'єднання учасників (за кольоровими позначками в групі), де вони стануть експертами з окремої теми;
- роздача кожній групі інформаційних пакетів. Група повинна прочитати й обговорити свій матеріал та стати експертом з цього питання за визначений час. Учасники отримують завдання: - розписати ролі: головуєчий, тайм-кіпер, особа, що задає запитання; - прочитати і обговорити пакет матеріалів; - перевірити, що кожен учасник групи розуміє матеріал; - прийняти рішення щодо важливих моментів, яким кожен учасник групи навчить свою «домашню» групу;
- повернення учасників в «домашні» групи, де кожен учасник ділиться новою інформацією.

Семінарське заняття №5-6

Тема12. ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ (4 години)

Мета: удосконалювати уміння і навички організації дозвілєвої діяльності людей похилого віку.

Література

- 10.Актуальні питання геронтопсихіатрії : навч. посібник / І. Я. Пінчук, В. В. Чайковська, Л. А. Стаднюк [та ін.]. Тернопіль : Терно-граф, 2010. 432 с.
- 11.Вайнола Р. Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика: навчальний посібник / за ред. проф. С. О. Сисоєвої. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 134 с.
- 12.Герасимович Є. М., Доній Н. Є., Тополь О. В. Соціальна робота зі спеціальними групами клієнтів : навчальний посібник. Чернігів : ЧНТУ, 2015. 153 с.
- 13.Геронтопсихологія : [навчальний посібник] / Р. Т. Сімко; Міністерство освіти і науки України, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2011. 167 с.
- 14.Мацкевіч Ю. Р. Соціальна робота з людьми похилого віку : [навчальний посібник] / Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний університет» Міністерства освіти і науки України. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2014. 339 с.
15. Мадридский международный план действий по проблемам старения [Электронный ресурс]. Принят второй Всемирной ассамблеей по проблемам старения, Мадрид, 8–12 апреля 2002 года.
– Режим доступа:
http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/ageing_program.shtml
- 16.Соціальна геронтологія : навч. посібн. / укладач Н. М. Коляда. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. 84 с.
- 17.Ушакова І. М. Геронтопсихологія : підручник / Міністерство освіти і науки України, Національний університет цивільного захисту України. Харків : ХНАДУ, 2014. 234 с.

Хід практичної роботи

Теоретичні питання

1. Особливості соціалізації та чинники соціальної адаптації людини в похилому віці. Спілкування людей похилого віку як сфера соціалізації.

2. Дозвілля як соціально значуща сфера діяльності людей похилого віку.
3. Зміст, форми та методи культурно-дозвільної діяльності людей похилого віку.
4. Роль освіти в похилому віці. Особливості освіти людей похилого віку.
5. Проблема продовження трудової діяльності в пенсійному віці.

Практичні завдання

1. Розробити проект створення клубів для людей похилого віку (керуючись нижче наведеними рекомендаціями).

Мета - формування знань та вмій готувати і здійснювати соціальні програми.

Для розробки проектів група поділяється на невеликі команди з чотирьох – п'яти осіб. У кожній групі поряд зі спільною роботою передбачено розподіл обов'язків згідно з функціями: керівник, соціолог, психолог, соціальний працівник, менеджер.

Керівник – повністю відповідає за здійснення проекту, ініціює створення концепції програми, розподіляє завдання в групі, презентує програму та дає оцінку кожному учасникові групи відповідно до участі в роботі.

Соціолог – дає соціологічне обґрунтування проекту, характеризує соціальні проблеми та демографічні дані відповідно до соціальної групи, для якої розробляють проект.

Психолог – здійснює обґрунтування проекту з точки зору вікових та індивідуально-психологічних особливостей певної категорії населення, виділяє соціальні підгрупи, що потребують специфічних методів соціальної роботи. Стимулює творчу активність команди в процесі розробки проекту.

Соціальний працівник – подає обґрунтування проекту з точки зору соціальної роботи, розкриває зміст та методи соціальної роботи з певною категорією населення.

Менеджер – відповідає за обґрунтування матеріально-технічного та організаційного забезпечення проекту (приблизна вартість, кадрові та матеріально-технічні ресурси, зв'язок з іншими установами та організаціями) тощо.

Етапи роботи

Перший етап (“*Передпрограмний аналіз*”) полягає у вивченні соціальної ситуації за певними параметрами. Відповідно до поставленого завдання група має отримати необхідну інформацію (напр., статистичні дані про структуру населення мікрорайону, соціологічні звіти про опитування населення щодо соціальних проблем, матеріали про діяльність соціальних служб, громадських організацій тощо).

На другому етапі (“*Розробка програми*”) команда на підставі отриманих даних складає обґрунтування програми, змісту та методів соціальної роботи з обраною соціальною групою, визначає мету і завдання, розробляє конкретні заходи щодо втілення програми.

Проект складається з чотирьох розділів:

Визначення проблеми, обґрунтування програми:

- стисло охарактеризуйте існуючу ситуацію та опишіть проблему, яку ви збираєтесь вирішити;
- визначте коло людей, яких стосується ця проблема, наведіть кількісну та якісну інформацію (статистичні дані, соціально-демографічні характеристики, соціально-психологічні характеристики, потреби соціальні, культурні, фізіологічні і т.ін.).

Визначення мети та завдань програми:

- мета – це те, заради чого розробляється програма; кінцевий результат діяльності в ході реалізації програми;
- завдання – це конкретні кроки, які необхідно здійснити для зміни існуючої ситуації, це кроки для досягнення мети вашої програми.

Робочий план. Основна частина програми, повинна чітко пояснити, як ви збираєтесь виконувати програму. Наводиться тематика та стислий опис різноманітних видів, напрямків допомоги, форм організації соціально-педагогічної діяльності і т.ін. (тобто, що буде зроблено, в який термін).

Забезпечення реалізації програми (фінансове, матеріально-технічне, кадрове, організаційне).

Третій етап (“Захист”) передбачає презентацію та публічний захист розробленого проекту. Кожна група-команда подає виконану роботу, захищає проект у відкритій дискусії, відповідає на запитання опонентів, у ролі яких виступають інші групи.

Підбиття підсумків ігрового проектування може відбуватися у формі експертного аналізу презентованих програм.

Семінарське заняття №7

Тема 13. СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В УКРАЇНІ (2 години)

Мета: проаналізувати українське законодавство щодо гарантування соціального захисту людей похилого віку в Україні

Література

1. Закон України «Про основи соціальної захищеності інвалідів України» // Відомості Верховної Ради. – 1991. – №21.
2. Закон України «Про основні засади соціального захисту ветеранів праці та інших громадян похилого віку в Україні» // Відомості Верховної Ради. – 1994. – №4.
3. Закон України «Про пенсійне забезпечення» // Відомості Верховної Ради. – 1992. – №3.
4. Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» // Відомості Верховної Ради.- – 1993. – №43.
5. Законодавство України / Верховна Рада України. – Офіційний веб-портал. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
6. Мацкевіч Ю.Р. Соціальна робота з людьми похилого віку: навч. Посібник / Ю. Р. Мацкевіч – Запоріжжя : ЗНУ, 2014. – 340 с.
7. Сирота І.М. Право пенсійного забезпечення в Україні : Курс лекцій / І. М. Сирота. – К. : Юрінком, 1998. – 264 с.

Хід практичної роботи

Теоретичні питання

1. Завдання, принципи і напрямки соціальної політики держави стосовно людей похилого віку.
2. Права та гарантії людей похилого віку у сфері громадянських, сімейних, майнових та інших відносин.
3. Законодавчі акти України щодо соціального захисту громадян похилого віку.
4. Система пенсійного забезпечення людей похилого віку. Пенсійне забезпечення: категорії пенсій, грошова допомога. Види пенсій: а) пенсії за віком; б) пенсії по інвалідності; в) пенсії на випадок втрати годувальника; г) соціальні пенсії та допомога.
5. Концепція реформи системи пенсійного забезпечення в Україні, особливості розвитку реформи.

Практичні завдання

1. Скласти перелік нормативних актів щодо соціального захисту людей похилого віку в Україні.
2. Окреслити перелік пільг, передбачених для громадян похилого віку в Україні за розділами:

- 1) медичне обслуговування;
- 2) забезпечення житлом;
- 3) пільги на проїзд;
- 4) працевлаштування та право на працю, освіту;
- 5) сплата податків, інших обов'язкових платежів, надання пенсій, матеріальної допомоги та компенсації;
- 6) соціальне та побутове обслуговування;
- 7) допомога на поховання.

Семінарське заняття №8

Тема 14. СОЦІАЛЬНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ (2 години)

Мета: визначити зміст соціального обслуговування людей похилого віку, проаналізувати специфіку роботи закладів соціального обслуговування людей похилого віку.

Література

18. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників : словник. / [за заг. ред. А. Й. Капської, І. М. Пінчук, С. В. Толстоухової]. – К., 2000. – 260 с.
19. Актуальні питання геронтопсихіатрії : навч. посібник / І. Я. Пінчук, В. В. Чайковська, Л. А. Стаднюк [та ін.]. Тернопіль : Терно-граф, 2010. 432 с.
20. Вайнола Р. Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика: навчальний посібник / за ред. проф. С. О. Сисоєвої. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 134 с.
21. Герасимович Є. М., Доній Н. Є., Тополь О. В. Соціальна робота зі спеціальними групами клієнтів : навчальний посібник. Чернігів : ЧНТУ, 2015. 153 с.
22. Геронтопсихологія : [навчальний посібник] / Р. Т. Сімко; Міністерство освіти і науки України, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2011. 167 с.
23. Мацкевич Ю. Р. Соціальна робота з людьми похилого віку : [навчальний посібник] / Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний університет» Міністерства освіти і науки України. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2014. 339 с.
24. Мадридский международный план действий по проблемам старения [Электронный ресурс]. Принят второй Всемирной ассамблеей по проблемам старения, Мадрид, 8–12 апреля 2002 года.
– Режим доступа:
http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/ageing_program.shtml
25. Соціальна геронтологія : навч. посібн. / укладач Н. М. Коляда. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. 84 с.
26. Ушакова І. М. Геронтопсихологія : підручник / Міністерство освіти і науки України, Національний університет цивільного захисту України. Харків : ХНАДУ, 2014. 234 с.

Хід практичної роботи

Теоретичні питання

1. Актуальність і значущість соціального обслуговування людей похилого віку, його мета, завдання й принципи.
2. Стаціонарне соціальне обслуговування: визначення, заклади стаціонарного соціального обслуговування, їх характеристика, зміст діяльності, форми та методи роботи.
3. Напівстаціонарне соціальне обслуговування: визначення, заклади напівстаціонарного соціального обслуговування, їх характеристика, зміст діяльності, форми та методи роботи.
4. Нестационарне соціальне обслуговування: визначення, заклади нестационарного соціального обслуговування, їх характеристика, зміст діяльності, форми та методи роботи.
5. Функціональні обов'язки соціальних працівників, що працюють у закладах стаціонарного, напівстаціонарного та нестационарного обслуговування людей похилого віку.

Практичні завдання

1. Охарактеризувати принципи соціального обслуговування людей похилого віку.
2. Визначити специфіку діяльності стаціонарних закладів соціального обслуговування людей похилого віку
3. Окреслити переваги нестационарного соціального обслуговування людей похилого віку?
4. Визначити роль та місце соціального працівника в стаціонарному та нестационарному закладі соціального обслуговування людей похилого віку.
5. Відвідати заклад соціального обслуговування людей похилого віку (стаціонарні, напівстаціонарні та нестационарні) з метою аналізу їхньої діяльності. Зібрати інформацію, використовуючи такі питання: відомча підпорядкованість; повна назва установи або об'єднання; структура; режим роботи; мета, завдання діяльності; сфери діяльності; види послуг, що надаються людям похилого віку; наявність платних послуг і порядок їхнього надання; зміст, методи, форми роботи; кадрове забезпечення, основні завдання та професійні обов'язки соціального працівника, документація; контингент, що обслуговується (вік, стать, кількість, умови прийому клієнтів), труднощі в роботі соціального працівника.

Проаналізувати отриману інформацію, скласти звіт та розробити пропозиції або рекомендації стосовно удосконалення соціального обслуговування.

Семінарське заняття №9-10

Тема 15. СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ (4 години)

Мета: надати теоретичні знання щодо специфіки соціальної адаптації людей похилого віку; продовжувати формувати уміння конструктивної взаємодії з людьми похилого віку.

Література

1. Агапова О. Старіти? Немає часу! Методичний посібник для освітньої роботи з людьми літнього віку. Київ, 2014. 120 с.
 2. Актуальні питання геронтопсихіатрії : навч. посібник / І. Я. Пінчук, В. В. Чайковська, Л. А. Стаднюк [та ін.]. Тернопіль : Терно-граф, 2010. 432 с.
 3. Вайнола Р. Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика: навчальний посібник / за ред. проф. С. О. Сисоевої. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 134 с.
 4. Герасимович Є. М., Доній Н. Є., Тополь О. В. Соціальна робота зі спеціальними групами клієнтів : навчальний посібник. Чернігів : ЧНТУ, 2015. 153 с.
 5. Геронтопсихологія : [навчальний посібник] / Р. Т. Сімко; Міністерство освіти і науки України, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2011. 167 с.
 6. Мацкевіч Ю. Р. Соціальна робота з людьми похилого віку : [навчальний посібник] / Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний університет» Міністерства освіти і науки України. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2014. 339 с.
 7. Соціальна геронтологія : навч. посібн. / укладач Н. М. Коляда. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. 84 с.
 8. Ушакова І. М. Геронтопсихологія : підручник / Міністерство освіти і науки України, Національний університет цивільного захисту України. Харків : ХНАДУ, 2014. 234 с.
- 2.

Хід практичної роботи

Теоретичні питання

1. Криза пізнього віку: характеристика, особливості перебігу.
2. Вихід на пенсію як соціально-психологічна проблема. Ставлення до виходу на пенсію. Проблема продовження трудової діяльності в пенсійному віці.
3. Особливості соціалізації та чинники соціальної адаптації людини в похилому віці. Спілкування людей похилого віку як сфера соціалізації.
4. Підготовка до виходу на пенсію. Проблема підвищення рівня соціально-психологічної адаптації людей похилого віку.

Практичні завдання

1. Визначити відмінності між жіночим та чоловічим сприйняттям старості, відмінності в адаптації до старості у чоловіків та жінок.
2. Охарактеризувати типи пристосування до старості.
3. Обґрунтувати фізичні, економічні та соціальні умови, які впливають на ступінь адаптації людини похилого віку до виходу на пенсію.
4. Довести необхідність підготовки до виходу на пенсію.
5. Визначити поняття «криза зустрічі зі старістю». Поспілкуватися з людиною похилого віку, з'ясувати, як вона сприйняла старість, чи відчувала кризу старості, попросити її пригадати ті значущі періоди її життя, які вплинули на кризу старості.
6. З'ясувати в службі зайнятості населення, як часто до них звертаються пенсіонери в пошуках роботи і наскільки задовольняються їх прохання.
7. Сформулювати ваші власні пропозиції щодо вирішення проблеми зайнятості працездатних пенсіонерів.

Семінарське заняття №11

Тема 16. ТРЕНІНГ ЯК ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ (2 години)

Мета: актуалізувати знання студентів про тренінг як технологію діяльності соціального працівника; розглянути умови ефективного використання різних видів тренінгу в роботі з людьми похилого віку; відпрацювати знання й уміння майбутніх соціальних працівників – тренерів груп людей похилого віку.

Література

1. Агапова О. Старіти? Немає часу! Методичний посібник для освітньої роботи з людьми літнього віку. Київ, 2014. 120 с.
 2. Актуальні питання геронтопсихіатрії : навч. посібник / І. Я. Пінчук, В. В. Чайковська, Л. А. Стаднюк [та ін.]. Тернопіль : Терно-граф, 2010. 432 с.
 3. Вайнола Р. Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика: навчальний посібник / за ред. проф. С. О. Сисоєвої. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 134 с.
 4. Герасимович Є. М., Доній Н. Є., Тополь О. В. Соціальна робота зі спеціальними групами клієнтів : навчальний посібник. Чернігів : ЧНТУ, 2015. 153 с.
 5. Геронтопсихологія : [навчальний посібник] / Р. Т. Сімко; Міністерство освіти і науки України, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2011. 167 с.
 6. Мацкевіч Ю. Р. Соціальна робота з людьми похилого віку : [навчальний посібник] / Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний університет» Міністерства освіти і науки України. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2014. 339 с.
 7. Соціальна геронтологія : навч. посібн. / укладач Н. М. Коляда. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. 84 с.
 8. Ушакова І. М. Геронтопсихологія : підручник / Міністерство освіти і науки України, Національний університет цивільного захисту України. Харків : ХНАДУ, 2014. 234 с.
- 3.

Хід практичної роботи

Теоретичні питання

1. Тренінг як вид групової роботи: поняття, види, умови проведення
2. Тренінги спілкування для людей похилого віку
3. Тренінги особистісного росту в роботі з людьми похилого віку

Практичні завдання

1. З метою актуалізації та відпрацювання ефективних навичок діяльності соціального працівника як тренера групи спілкування людей похилого віку пропонуємо представити тренінгові техніки спрямовані на:
 - формування сприятливого емоційного клімату в групі;
 - виявлення групових переваг щодо особистісних якостей учасників;
 - самопізнання особистості кожним учасником тренінгу;
 - розвиток уміння висловлювати конструктивну критику;
 - формування «мистецтва» робити компліменти;
 - виявлення стратегій ненасильницької поведінки в конфлікті.
2. Визначити ключові ознаки актуалізатора. Поясніть чим поведінка актуалізатора відрізняється від поведінки маніпулятора.
3. Відпрацювати асертивні техніки протидії маніпуляції.
4. Презентувати асертивні техніки реагування на критику.
5. Відповідно до змістовних характеристик тренінгів формулювання консультативних навичок соціального працівника представити вправи спрямовані на:
 - демонстрацію ефективних дій у процесі слухання;
 - методики розвитку активного слухання;
 - формування проявів емпатії консультанта;
 - прояв рефлексії;
 - використання конфронтації у процесі консультування;
 - формування основних стилів роботи фасилітатора;
 - вияв стратегій консультування;
 - оцінку ефективності вирішення проблеми.

Семінарське заняття №12

Тема 17. КРЕАТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ (2 години)

Мета: поглибити знання студентів спектром креативних технологій соціальної роботи з людьми похилого віку; навчити майбутніх фахівців соціальної сфери аналізувати та оптимально визначати дієві технології співпраці з різними представниками досліджуваної цільової групи.

Література

1. Деркач О. Арт-терапевтичні техніки в роботі соціального педагога / О. Деркач // Соціальний педагог. – 2008. – № 2. – С. 15 – 28.
2. Завацька Л.М. Технології професійної діяльності соціального педагога: Навчальний посібник для ВНЗ / Л. М. Завацька. – К. : Видавничий Дім «Слово», 2008. – 240 с.
3. Москаленко В.В. Психологія соціального впливу: Навч. Посіб / В.В. Москаленко. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 448 с.
4. Професія соціальний педагог / Упоряд.: О. Главник. За заг. ред. К. Шендеровського, І. Ткач. – К.: Главник, 2006. – 112 с.
5. Технології соціально-педагогічної роботи: Навчальний посібник / За заг. ред. А.Й. Капської. – К., 2000. – 372 с.
6. Шахрай В.М. Технології соціальної роботи: Навчальний посібник / В.М. Шахрай. – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 464 с.

Хід практичної роботи

Теоретичні питання

1. Поняття «креативні технології роботи» соціального працівника з людьми похилого віку
2. Види креативних технологій роботи соціального працівника з людьми похилого віку та умови їх використання: ігрова терапія, бібліотерапія, музична терапія, імаго терапія, казкотерапія, куклотерапія, ізотерапія, гарденотерапія, анималотерапія, хоббітерапія, фототерапія.
3. Організація креативного дозвілля людей похилого віку.

Практичні завдання

1. На конкретному прикладі охарактеризувати зміст структурних компонентів одного з групових занять з використанням креативних технологій роботи соціального педагога з людьми похилого віку (тематика вільна).
2. Розкрити основні психологічні механізми терапевтичного впливу гри.
3. Навести приклад застосування натурпсихотерапії в умовах навчально-виховного процесу.
4. Обґрунтувати ефективність використання соціальним працівником музикотерапії. Запропонувати добірку музичних творів, керуючись

особливостями соціальної ситуації певного клієнта (ЛПВ) чи групи осіб.

5. Визначити рекомендації щодо роботи соціального працівника з ЛПВ в межах певної креативної технології. Навести аргументи.
6. Дослідити, чи існують у місті Суми заклади для ЛПВ, що ефективно використовують у процесі взаємодії досліджувані нами технології.

Семінарське заняття №13

Тема 18. ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ ЗАКОРДОНОМ (2 години)

Мета: проаналізувати та узагальнити зарубіжний досвід соціальної роботи з людьми похилого віку; продовжувати розвивати у студентів уміння визначати оптимальні підходи щодо організації технології соціальної роботи з ЛПВ, визначати механізми втілення досліджуваного позитивного досвіду в Україні.

Література

1. Агапова О. Старіти? Немає часу! Методичний посібник для освітньої роботи з людьми літнього віку. Київ, 2014. 120 с.
 2. Актуальні питання геронтопсихіатрії : навч. посібник / І. Я. Пінчук, В. В. Чайковська, Л. А. Стаднюк [та ін.]. Тернопіль : Терно-граф, 2010. 432 с.
 3. Вайнола Р. Х. Технологізація соціально-педагогічної роботи: теорія та практика: навчальний посібник / за ред. проф. С. О. Сисоевої. Київ : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2008. 134 с.
 4. Герасимович Є. М., Доній Н. Є., Тополь О. В. Соціальна робота зі спеціальними групами клієнтів : навчальний посібник. Чернігів : ЧНТУ, 2015. 153 с.
 5. Геронтопсихологія : [навчальний посібник] / Р. Т. Сімко; Міністерство освіти і науки України, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський : Оіюм, 2011. 167 с.
 6. Мацкевіч Ю. Р. Соціальна робота з людьми похилого віку : [навчальний посібник] / Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний університет» Міністерства освіти і науки України. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2014. 339 с.
 7. Соціальна геронтологія : навч. посібн. / укладач Н. М. Коляда. Умань : ФОП Жовтий О. О., 2016. 84 с.
 8. Ушакова І. М. Геронтопсихологія : підручник / Міністерство освіти і науки України, Національний університет цивільного захисту України. Харків : ХНАДУ, 2014. 234 с.
- 4.

Хід практичної роботи

Теоретичні питання

1. Історичні передумови розвитку геронтології як науки: зарубіжний досвід.
2. Аналіз міжнародного законодавства щодо соціальної роботи з людьми похилого віку.

3. Навчання людей похилого віку як умова їх ефективної соціалізації: зарубіжний досвід реалізації.
4. Організація літніх шкіл для ЛПВ.
5. Система закладів організації дозвілля людей похилого віку.

Практичні завдання

1. Здійснити порівняльну характеристику зарубіжного досвіду щодо організації процесу навчання людей похилого віку.
Задля оптимізації виконання цього завдання, використати техніку кооперування «Карусель».
Карусель – одночасне залучення всіх учасників до активної роботи з різними партнерами. Застосовується для обговорення будь-якої гострої проблеми з діаметрально протилежних позицій, для збирання інформації з певної теми, для перевірки обсягу й глибини наявних знань, для розвитку вмінь аргументувати власну позицію. Зазначений метод передбачає таку послідовність кроків:
 - розміщення стільців у два кола;
 - розташування студентів один напроти одного й обговорення поставлених завдань;
 - рух учасників зовнішнього кола та нерухомість учасників внутрішнього кола задля зміни партнера по обговоренню проблемної ситуації.
2. Визначити ефективні моменти зарубіжного досвіду соціальної роботи з ЛПВ, що можуть бути втілені в практиці соціальної роботи в Україні.
3. Керуючись технікою проведення диспуту, довести чи спростувати готовність українського суспільства до оптимізації соціальної роботи з ЛПВ.

**Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет
імені А.С.Макаренка**

Кафедра соціальної роботи і менеджменту соціокультурної діяльності

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Директор НН ІПП

_____ С.М.Кондратюк

«_____» _____ 20__ р.

**Пакет комплексної контрольної роботи
з дисципліни**

СОЦІАЛЬНА ГЕРОНТОЛОГІЯ

для студентів I курсу

спеціальність 231 Соціальна робота

Розглянуто на засіданні кафедри
соціальної роботи і менеджменту
соціокультурної діяльності
Протокол № _____ від _____
Завідувач кафедри _____

Суми – 2019

ПАКЕТ ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ ДЛЯ КОНТРОЛЮ ЗАЛИШКОВИХ ЗНАНЬ З ДИСЦИПЛІНИ

«Соціальна геронтологія»

для студентів спеціальності 231 Соціальна робота напряму підготовки

1. Геронтологія – це:
 - а) наука про смерть;
 - б) наука про закономірності старіння живих організмів;
 - в) наука про живі організми.
2. Геріатрія – це:
 - а) наука про лікування травмами;
 - б) наука про психічні хвороби;
 - в) наука про захворювання.
3. Старість – це:
 - а) патологічний процес;
 - б) закономірний процес вікових змін;
 - в) закономірно наступаючий заключний етап життя людини.
4. Довгожителі – це люди:
 - а) молодші 100 років;
 - б) старші 80 років;
 - в) старші 90 років.
5. Похилий вік – це:
 - а) 55-80 років;
 - б) 65-90 років;
 - в) 65-80 років;
 - г) 60-100 років.
6. Провідною потребою людей похилого віку є:
 - а) лікування;
 - б) робота;
 - в) відпочинок;
 - г) спілкування, передача між поколіннями досвіду.
7. Причиною старіння є:
 - а) вплив хвороб, шкідливі звички;
 - б) вплив зовнішнього середовища;
 - в) генетична програма;
 - д) все вищеперераховане.
8. Геронтофобія – це:
 - а) страх старості;
 - б) вороже ставлення до людей похилого віку;
 - в) благодійність;
 - г) повага до старості.
9. Види старіння:
 - а) прискорене;

- б) фізіологічне;
 - в) біологічне;
 - г) уповільнене.
10. Деонтологія:
- а) здатність людини реагувати на зовнішні і внутрішні подразники;
 - б) наука, що вивчає етичні принципи поведінки фахівця при виконанні професійних обов'язків;
 - в) індивідуальна історія особистості.
11. Навчальна програма для людей похилого віку «пенсія в перспективі» розроблена в:
- а) США;
 - б) Франції;
 - в) Голландії.
12. Який із розділів не включає геронтологія:
- а) біологічна геронтологія;
 - б) геріатрія;
 - в) мікробіологія;
 - г) соціальна геронтологія.
13. Демографічне старіння це:
- а) зменшення частки людей похилого віку в загальній кількості населення;
 - б) збільшення частки людей похилого віку в загальній кількості населення;
 - в) відсутність приросту;
 - г) співвідношення між кількістю молодих людей і осіб старших 60 років.
14. Типи соціальної адаптації до старості. Визначте невірний варіант.
- а) фізіологічна;
 - б) соціально-економічна;
 - в) соціально-психологічна;
 - г) геріатрична.
15. Визначте невірний варіант. Ресоціалізація людей похилого віку – це:
- а) повернення людей похилого віку в суспільство;
 - б) відновлення соціальних контактів;
 - в) духовні підтримка людей похилого віку;
 - г) процес адаптації психіки до стресу.
16. Чинники, що впливають на процес соціальної адаптації в літньому віці (за О. Красновою):
- а) рольова визначеність;
 - б) ціннісні норми, еталони;
 - в) рівень зближення ціннісних орієнтацій літньої людини й суспільства;
 - г) цілісність само сприйняття;
 - д) всі вищезазначені.
17. Види соціальної активності людей похилого віку:

- а) зацікавленість у підвищенні рівня своєї політичної й правової культури;
 - б) участь у роботі державних, політичних і громадських організаціях;
 - в) рівень використання вільного часу, ставлення до здоров'я й відпочинку;
 - г) всі вищезазначені.
18. Соціокультурна діяльність – це:
- а) суспільно-доцільна діяльність щодо створення, освоєння, збереження, поширення й розвитку культурних цінностей;
 - б) економічно-вмотивована діяльність спрямована на продаж продуктів своєї творчості;
 - в) всі вищезазначені варіанти.
19. Культурно-дозвільна діяльність та культурно-просвітницька діяльність є складовими:
- а) соціальної допомоги людям похилого віку;
 - б) соціального захисту людей похилого віку;
 - в) соціокультурної діяльності людей похилого віку.
20. Анімаційна соціально-культурна програма включає такі види заходів:
- а) видовищні соціально-культурні;
 - б) споглядання;
 - в) культурно-просвітницькі анімаційні програми;
 - г) навчальні програми;
 - д) всі вищезазначені.
21. Створення й участь у роботі громадських рухів і організацій, а також волонтерська діяльність є формами:
- а) валеологічної активності людей похилого віку;
 - б) соціально-економічної активності людей похилого віку;
 - в) громадської активності людей похилого віку.
22. Соціальна робота з людьми похилого віку – це:
- а) спеціалізація в соціальній роботі, яка стосується соціальної терапії, здійснення догляду, соціального захисту, допомоги й підтримки людей похилого віку;
 - б) галузь знань, що спрямована на реалізацію профілактики старості і старіння та ре соціалізацію людей похилого віку.
23. Геронтологічна реабілітація – це:
- а) процес входження індивіда в соціум і укорінення в ньому;
 - б) процес корекції вад, що виникли в процесі онтогенезу;
 - в) процес збереження та відновлення функціонування людей похилого віку.
24. Провідні напрямки діяльності органів соціального захисту населення похилого віку:
- а) соціальна допомога (пільги);
 - б) організація пенсійного забезпечення;
 - в) соціальне обслуговування;

- г) соціальний супровід;
 - д) соціальна профілактика.
25. Соціальний захист осіб похилого віку – це:
- а) сукупність нормативно закріплених гарантій, спрямованих на вирівнювання становища громадян з іншими членами суспільства при настанні старості;
 - б) це комплекс економічних, соціальних і правових гарантій для громадян літнього і старечого віку;
 - в) все вищезазначене.
26. Сектори соціального обслуговування:
- а) державний, муніципальний, недержавний;
 - б) державний, муніципальний, регіональний;
 - в) всеукраїнський, обласний, районний.
27. Етапи реабілітаційної програми людей похилого віку:
- а) проведення реабілітаційно-експертної діагностики;
 - б) визначення реабілітаційного прогнозу;
 - в) визначення заходів, технічних засобів й послуг процесу реабілітації;
 - г) налагодження контактів з рідними й близькими людей похилого віку;
 - д) всі вищезазначені.
28. Напрями соціальної роботи з людьми похилого віку:
- а) соціальна допомога;
 - б) соціальне обслуговування;
 - в) соціальна реабілітація;
 - г) соціальна профілактика;
 - д) всі вищезазначені.
29. Сукупність прийомів, методів, що застосовуються соціальними службами, установами соціального обслуговування, громадськими й іншими організаціями, соціальними працівниками, волонтерами для досягнення поставленої мети – це:
- а) технологія соціальної роботи;
 - б) модель соціальної роботи;
 - в) техніка соціальної роботи.
30. Цілі геронтологічної реабілітації (за визначенням ВООЗ):
- а) реактивація;
 - б) ресоціалізація;
 - в) реінтеграція;
 - г) реіндивідуалізація;
 - д) всі вищеперераховані.

Завідувач кафедри _____

Бланк відповіді:

Кутовий штамп (печатка факультет) університету

Комплексна контрольна робота з <u>Назва дисципліни</u>							
Прізвище, ім'я, по-батькові							
Курс		Група		Варіант			
Питання	Відповідь	Питання	Відповідь	Питання	Відповідь	Питання	Відповідь
1		9		17		25	
2		10		18		26	
3		11		19		27	
4		12		20		28	
5		13		21		29	
6		14		22		30	
7		15		23			
8		16		24			

Оцінка _____

Викладач _____ (П.І.П.)